

Bukkanók és kitérők a pénzmosás szabályozásának hazai útján

Bumps and detours of the domestic pathway of money laundering legislation

Tóth Mihály

Prof. Dr., DSc., kutatóprofesszor, professor emeritus
HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont,
Jogtudományi Intézet
Károli Gáspár Református Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
toth.mihaly@kre.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a pénzmosás bűncselekménye harmincéves hazai szabályozásának rövid áttekintése, a változások tanulságainak levonása és néhány értelmezési szempont felvázolása.

Módszertan: Az írás összeveti a tényállás szövegének gyakori változásait és az ahhoz kapcsolódó jogpolitikai megfontolásokat, állást foglal a bűncselekmény alkalmazását érintő szakirodalmi vitákban, és kritikusan értékeli a jogalkalmazói gyakorlatot.

Megállapítások: A pénzmosás mai szabályozása és gyakorlata továbbra sem ellentmondásmentes. A bűncselekmény felrovása sokszor alapvető dogmatikai elvekkel, a halmazat valóságos és látszólagos mivoltának helyes felfogásával, a részesség és a járulékos tettek konfliktusának szempontjaival, a bűnösség igazolhatóságával ütközhet. A bűncselekmény létjogosultságának elismerése, ám kritikusabb alkalmazása mellett, nem szorulhat háttérbe az alapbűncselekmények hatékony felderítése, mert ez a legeredményesebb eszköze a pénzmosás megelőzésének is.

Érték: A következtetések hozzájárulhatnak a bűncselekmény alkalmazási gyakorlatának megalapozottabbá válásához, és támpontokat adhatnak a további kodifikációs megfontolásokhoz.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2023. 11. 20. Átdolgozás: 2024. 05. 07.
Elfogadás: 2024. 05. 08.

Kulcsszavak: pénzmosás, büntetlen utócselkmény, bűnsegély, szándékosság, ne bis in idem

Abstract

Aim: The aim of the paper is a brief review of the past 30 years of domestic legislation concerning the criminal act of money laundering, also to summarise the lessons learned from the modifications and to outline some aspects of legal-interpretation.

Methodology: The paper analyses the periodical changes of the phrasing of the act and the legal policy intentions in connection with these changes. It takes a position on the academic debates concerning the application of the offence and critically assesses legal practice.

Findings: The current legislation and practice of money laundering is still not without inconsistencies. Qualification of specific acts as money laundering could often contradict fundamental legal principles, the proper interpretation of actual or pseudo multiple-offence theory, the concurring aspects of aiding and abetting versus subsidiary or collateral offences, and the necessity to justify culpability or mens rea. While not disputing the legitimate purpose of the offence, nevertheless with an expectation of a more critical attitude regarding its application, effective investigation of the preliminary offences shall not be de-emphasised, as its effectiveness is still the most effective way to the prevention of money laundering.

Value: The conclusions may contribute to a better founded jurisprudence concerning money laundering, as well as it may provide guidance for future codification considerations.

Keywords: money laundering, unpunished subsequent offence, covert offending, intent, ne bis in idem

Bevezetés

Lassan fél évszázada, hogy az Európa Tanács Minisztereinek Bizottsága Strasbourgban ajánlást fogadott el a bűncselekményekből származó pénz külföldre szállításának és biztonságba helyezésének megakadályozására.¹ Az ajánlás in-

¹ Recommendation No. R (80) 10 of the Committee of Ministers to Member States on measures against the transfer and the safekeeping of funds of criminal origin (Adopted by the Committee of Ministers on 27 June 1980 at the 321st meeting of the Ministers' Deputies).

dokaként egyebek mellett megfogalmazták, hogy a bűnözés modern formái az európai országok többségében a szervezett, erőszakos cselekmények aggasztó növekedését mutatják, s e mind nagyobb nyereség elérésére irányuló folyamat jelentős anyagi források támogatják. Rámutattak, hogy e veszélyes körforgásban a pénz egyaránt eszköze és célja a bűnözésnek, tisztára mosása pedig nemzetközi méretekben, gyakran hétköznapi bankügyletek révén folyik. Az ilyen tevékenység megelőzése és leküzdése nemzeti keretek között nem oldható meg. Elengedhetetlennek tartották ezért (a hasonló tettek nemzeti keretek közötti büntetésének előírása mellett) egységes nemzetközi stratégia kidolgozását.

Mi ezt a problémát viszonylagos elszigeteltségünk és gazdasági fejletlenségünk folytán akkor még nem igazán érzékeltük, a rendszerváltozást követő években azonban felgyorsultak az események, erősödtek a hazai szabályozási igények.

A magyar Btk.-ba 1994 tavaszán került a pénzmosás első megfogalmazása.² Bár sejtettük, hogy a bűncselekmény nem lesz könnyen beilleszthető a büntetőjog hagyományos rendszerébe, a nemzetközi elvárások – uniós csatlakozásunk eltökélttségének igazolása – elhallgattatta az akadékoskodó hangokat.

A tényállás hosszú ideig gyakorlatilag alkalmazhatatlan volt, a három évtized alatt tizenkét alkalommal, átlagosan csaknem minden második évben módosítottuk,³ s pár éve megint koncepcionálisan átalakult. A következőkben tanulságosnak vélem ennek a mozgalmas harminc évnek a rövid felidézését, és néhány máig ható, illetve ma is aktuális értelmezési probléma elemzését.

A tényállás az alkalmazhatóság kényszerének szorításában

Amikor a kilencvenes évek elejétől már lehetőség volt az igazságszolgáltatás gyakorlati résztvevőiként (és nem csak a legfelsőbb szinten) Európa nyugati országaiba is eljutnunk, az ottani előrelátó kollégák gyakran felvetették azokat a veszélyeket, amelyek a határok megnyitásából adódhatnak. Szóba került a bűnös pénzek kifehéritésének problémája is, s gyakran megkérdezték, kielégítő-e a jogi megoldásunk annak érdekében, hogy hatékonyan el lehessen járni a mind akadálymentesebbé váló nemzetközi vagyonmentésekkel szemben.

Ilyenkor megemlítettük, hogy a piszkos pénzek elvonása nálunk valószínűleg megoldható a kárt vagy hátrányt okozó bűncselekmény és az ahhoz kapcsolódó részesség hatékony üldözése révén is, legalizálása pedig megakadályozható,

2 A beiktató Novella az 1994. május 1. napján hatályba lépett 1994. évi IX. törvény volt.

3 1997. évi LXXIII. tv., 1998. évi LXXXVII. tv., 1999. CXX tv., 2001. évi LXXI. tv., 2001. évi LXXXIII. tv., 2005. évi XCVI. tv., 2007. évi XXVII. tv., 2007. évi CLXII. tv., 2012. évi C. tv. (Btk.), 2017. évi XXXIX. tv., 2017. évi CXLIV. tv., 2020. évi XLIII. tv.

a tárgyi bűnpártolás és az orgazdaság bűncselekményeinek segítségével, amit támogathat a zár alá vétel, a lefoglalás, majd az elkobzás és a vagyoneklobzás hatékony alkalmazása is. A külföldre juttatott vagyoni előny is visszaszerezhető a törvény hatályának megfelelő szabályozásával és a nemzetközi együttműködés bővülő eszközrendszere keretében.

A válasz erre az volt, hogy mindez rendben van, de valószínűleg nem elég, mert korszerűbb és hatékonyabb eszköz kell, új, rugalmasabb szemléletre van szükség. Vegyük észre, hogy a pénzmosás nem pusztán bűnös vagyontmentést jelent, hanem a kriminális eredet elfedését, s a bűnös pénzek legális gazdaságba történő visszajuttatása felborítja az esélyegyenlőséget, torzítja a törvényes gazdasági folyamatokat.

El kellett ismernünk azt is, hogy az ezredforduló évtizedeiben jelentősen megváltozott a bűncselekmény révén szerzett anyagi javak rendeltetése.

A profitorientált bűnözési formák sokáig pusztán saját szükségletek folyamatosan növekvő kielégítését szolgálták. A bűnözés hasznát tisztán célnak tekintették, s azt jellemzően „felélték”. A szervezett kriminalitás kialakulásával és erősödésével azonban a bűnös pénz részben eszközzé, forrássá vált. Újabb folyamatos és növekvő profithoz és az ezt biztosító bűnözés finanszírozásához ugyanis csak e javak legális gazdaságba történő visszaforgatásával lehetett jutni. A közvetlen haszon egy részéről tehát a bűnözők a busásan megtérülő befektetés reményében, hosszabb távú érdekeiket szem előtt tartva, tudatosan lemondtak. Ez egyben azt is jelentette, hogy a bűnözés szervezettsége folyamatosan erősödött, s a korábban inkább jellemző spontaneitást felváltotta a tudatos bűnözői stratégiák összehangolt kialakítása.⁴ Ez a tény a bűnös pénzek felhasználását új, a korábbi, hagyományos eszközökkel nem feltétlenül kezelhető dimenzióba helyezte. Világossá vált, hogy a szervezett bűnözés, s a mind markánsabb jeleket mutató terrorizmus elleni küzdelem elsősorban a kriminalitás anyagi alapjainak gyengítésével, elvonásával lehet hatékony (Györgyi, 2000).

Fontos – bár formális – érv volt az is, hogy 1990 novemberében az Európa Tanács tagállamai (köztük az éppen ebben a hónapban taggá váló Magyarország) aláírták a pénzmosás megakadályozásáról, és a bűncselekményekből származó termékek felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló első nemzetközi egyezményt⁵ s ez a tagállamok köteletségévé tette a pénzmosás kifejezett büntetendővé tételét. Az Egyezmény ugyan nem egy kifejezetten „pénzmosás”

4 A hazai szervezett bűnözés kialakulására és pénzmosással való kapcsolatára nézve lásd részletesebben: Dános, 2023.

5 Convention on Laundering, Search, Seizure, and Confiscation of the Proceeds from Crime (2000. évi CI. törvény a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló, Strasbourgban, 1990. november 8-án kelt Egyezmény kihirdetéséről).

nevű bűncselekmény megalkotását szorgalmazta, de tartani lehetett attól, hogy a terrorizmus finanszírozásának újszerű megközelítése folytán nem érték volna be azzal, hogy tradicionális eszközeink elégséges voltára utalunk.

A tényállás kezdeti megfogalmazásakor a legtöbb polémiát nem a lehetséges elkövetési magatartások, hanem az alpbűncselekmények köre és súlya, s a pénzmosáshoz való viszonya váltotta ki.

Az első, 1992-ben vitára bocsátott változatban – ekkor az előkészítések során még hosszabb társadalmi és szakmai viták zajlottak – az alpbűncselekmények körét tekintve (más nyugati államokhoz hasonlóan) elsősorban a kábítószer- és fegyverkereskedelemre koncentráltunk, ami Kelet-Közép-Európában különösen indokoltnak látszott, hiszen korábban, elszigeteltségünkől és gazdasági helyzetünkől adódóan ezek a veszélyes területek nem voltak a bűncselekmények szempontjából származó haszon tekintetében számottevőek, mert nem voltak a bűnözők szempontjából rentábilisak. Az eredeti terv szerint tehát a tényállás így kezdődött: „*Aki a más által elkövetett terrorizmussal, kábítószerrel való visszaéléssel vagy fegyvercsempészéssel összefüggésben keletkezett anyagi javakat elrejt [...]*” stb.

Am már ekkor valószínűsíteni lehetett: nem biztos, hogy kellő hatékonysággal kecsegtet, ha taxációval kötjük meg a kezünket. Különösen úgy nem, hogy konkrét bűncselekmények keverednek akár eltérő értelmezést lehetővé tevő kriminológiai gyűjtőfogalommal. Felvetődött ezért nem kellene-e az alpbűncselekmények körét inkább – legalább részben – bizonyos súlyú deliktumokhoz kötni.

Az 1994-ben elfogadott, első kodifikált alapeset ezért végül kompromisszumot hozott:

„(1) *Aki a más által elkövetett öt évet meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekménnyel, illetve embercsempészéssel, kábítószerrel visszaéléssel vagy nemzetközi jogi kötelezettség megszegésével összefüggésben keletkezett anyagi javakat elrejt azáltal, hogy*

a) az eredetét, illetőleg valódi természetét eltitkolja vagy elleplezi,

b) az eredetéről, illetőleg valódi természetéről a hatóságnak hamis adatot szolgáltat,

büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) *Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki az ott említett anyagi javakat*

a) magának vagy harmadik személynek megszerzi, használja vagy felhasználja,

b) megőrzi, kezeli, értékesíti, az anyagi javakkal vagy ellenértékével bármilyen pénzügyi vagy bankműveletet végez, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,

ha az anyagi javak eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.”⁶

6 1994. évi IX. törvény 303. § (1)–(2) bekezdés.

Büszkék voltunk arra, hogy a bűncselekmény a volt szocialista blokk országai közül nálunk elsőként került a Btk.-ba, utána többen – például a lengyelek és a csehek – szinte szó szerint átvették. E büszkeségre minden esetre kevés okunk volt, mert mi meg nagyrészt a német szabályozás fordításából indultunk ki, s hamar kiderült az is, hogy a gyakorlati alkalmazás a „szervátültetés” hagyományos nehézségei folytán nem lesz egyszerű.

A következő évtized a tényállás folyamatos pontosításának (használhatóvá tételének) jegyében zajlott és zajlik tulajdonképpen még ma is. Előbb a minősített esetek körében szereplő „pénzmosással foglalkozó szervezet” helyébe a „bűnszervezet” lépett (1997), majd az (1) bekezdés bevezető szövegrészeiben az előcselekmények kapcsán az „öt évnél súlyosabb” helyébe az „öt évi vagy ennél súlyosabb” szavak léptek (kiterjesztve a felelősséget az egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekményekre is), elmaradt a további bűncselekményeket érintő taxáció (1998), végül az előcselekmények köre kibővült valamennyi „szabadságvesztéssel büntetendő cselekménnyel” (1999).

A folyamatos modifikáció ellenére 1994 és 2000 között a hivatalos statisztika mindössze tíz pénzmosás miatti ismertté vált ügyet mutatott ki.

1. számú táblázat

Pénzmosás miatt ismertté vált ügyek (1994–2000)

1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
0	0	0	0	1	3	6

Forrás. Az ENYÜBS adatai alapján a szerző szerkesztése.

Ezután egy kínos intermezzo is lezajlott: 2001 júniusában Magyarország felkerült a FATF (Financial Action Task Force), a pénzmosás elleni küzdelem 1989-ben létrehozott nemzetközi kormányközi szervezetének „feketelistájára”, s hazánkat – az anonim bankbetétek nyitásának lehetősége folytán – „nem együttműködő országnak” minősítették. Hiába érveltünk azzal, hogy az ekkor már küszöbön álló uniós csatlakozásunktól kezdve jogi tilalom vonatkozik majd az anonim betétekre, a válasz az volt, hogy az ilyen bankbetétek felszámolása nem a csatlakozás következménye, hanem feltétele. Mikor ezt teljesítettük, 2002 nyarán lekerültünk a listáról, de figyelmeztetésnek jó volt: vegyük komolyabban az uniós ajánlásokat és javaslatokat is.

A tényállás ezredforduló utáni újabb felülvizsgálatainál abból indultunk ki, hogy szabályozásunk az Egyezménynek megfelel ugyan, de azok az államok, amelyek az alapbűncselekmény elkövetését a pénzmosás miatti felelősségből kizárják, ezt csak fenntartás keretében tehetik meg. Mindebből, valamint az

egyres országok gyakorlatát vizsgáló szervezetek elvárásainak értékeléséből a jogalkotó azt szűrte le, hogy helyeselhető lenne a tényállás átalakításával az előcselekmény tettesét is a pénzmosás lehetséges elkövetőinek sorába emelni, és felülvizsgálni a bűnösség formáinak kérdéseit is.

A 2001. évi CXVI. törvény ezért 2002 tavaszától bizonyos szerkezeti változtatások és pontosítások mellett megteremtette a saját pénz mosásának büntetethezőségét és a más által mosott pénz kapcsán a gondatlan elkövetők felelősségre vonásának lehetőségét. Ugyanakkor azonban „szűkített is”, mert a szándékos fordulatokat célzatossá tette (csak eredetleplezési céllal elkövetve váltak büntetethezővé).⁷

Lényeges volt az is, hogy a korábbi elkövetési magatartások közül a módosítás – azért hogy elkerülje a saját pénz mosása kapcsán büntetlen utócselekménynek tekinthető tettek büntetését – elhagyta a megszerzi, használja, megőrzi, kezeli, értékesíti elkövetési magatartásokat, ugyanakkor elkövetési magatartássá vált bármely „gazdasági tevékenység” végzése. A döntés iránya szerintem alapvetően helyes volt, indokolása azonban – hiányosan és részben tévesen – azzal érvelt, hogy a kihagyott cselekményeket az alapbűncselekmény elkövetője szükség-szerűen megvalósítja, azok felrovása tehát *a* kétszeres értékelés tilalmába üt-közne. Valójában azonban e tettek egy része (gondoljunk csak a kezelésre vagy értékesítésre) aligha tartozhat az alapbűncselekmény keretei közé. Ugyanakkor a gazdasági tevékenység fogalmát a Btk. nem határozta meg, három különböző adójogi, illetve pénzügyi jogi jogszabályunk pedig háromféle módon definiálta.

Minden esetre az alaptényállás ekkor a következőképpen festett:

„303.§. (1) *Aki [mind a saját, mind a más által elkövetett] szabadságvesztés-sel büntetendő cselekmény elkövetéséből származó dolgot az eredetének leple-zése céljából gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasznál, a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi vagy bankművelet végez, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*”

A következő néhány évben azonban pénzmosási ügyek továbbra is alig váltak ismertté (öt év alatt éves átlagban csak 40 körüli eset, ráadásul ítélet csak ezek egytizedében született), ez pedig újabb nemzetközi szemrehányásokat szült. A 2007-ben történt módosítás indokolásában olvasható is: „*A Nemzetközi Va-luta Alap/Világbank/MONEYVAL vizsgálata hiányosságként állapította meg, hogy egyes [a saját bűnös pénz mosásának büntetendő nyilvánítására tekintettel*

7 Ez sajnos a törvényszövegből magából nem egyértelműen következett. Minthogy a tényállás (1) beke-zésének második fordulatában a jogalkotó megismételte az elkövetési tárgyat (az első fordulat: a „dol-got”, a második a „dologgal összefüggésben” szavakat tartalmazta), s „eredetleplezési cél” csak az első fordulathoz kapcsolódott, okkal lehetett azt is feltételezni, hogy a pénzügyi művelet nem célzatosan is megvalósítható. Ezt az álláspontot a bírói gyakorlat a jogszabály teleologikus értelmezésének elsődle-gességét hangsúlyozva cáfolta ugyan (BH2006.143.), de a jogalkotó feltehető szándéka és a jogszabály megszövegezése közötti ellentmondást megnyugtatóan nem oldotta fel.

korábban mellőzött] *elkövetési magatartások a pénzmosás tényállásában nem szerepelnek.*”⁸

Az ekkori módosítás, a 2007. évi XXVII. törvény ezen úgy próbált segíteni, hogy kettéválasztotta a nem saját bűncselekményből származó és a saját bűncselekményből származó pénz mosását, az egyik fordulat esetén mellőzte az eredetleplezési célzatot, és eltérő magatartásokat rendelt saját pénz mosásához, a más általi bűncselekményekhez kapcsolódó célzatos és nem célzatos fordulatokhoz.

„303. § (1) *Aki más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolog ezen eredetének leplezése céljából*

a) a dolgot átalakítja vagy átruházza, gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

b) a dologon fennálló jogot vagy az e jogban bekövetkezett változásokat, illetve azt a helyet, ahol a dolog található eltitkolja vagy elleplezi,

c) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe,

büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) *Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a más által elkövetett, szabadságvesztéssel büntetendő cselekményből származó dolgot*

a) magának vagy harmadik személynek megszerzi,

b) megőrzi, kezeli, használja vagy felhasználja, azon vagy az ellenértékén más anyagi javakat szerez,

ha a dolog eredetét az elkövetés időpontjában ismerte.

(3) *Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki szabadságvesztéssel büntetendő cselekményének elkövetéséből származó dolgot ezen eredetének leplezése céljából*

a) gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,

*b) a dologgal összefüggésben bármilyen pénzügyi tevékenységet végez, vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.”*⁹

Ez sem segített az alkalmazhatóságon, többek között a gazdasági tevékenység változatlanul többféleképpen értelmezhető, de az üzletszerű jelleget mindenképpen felölelő fogalma miatt. Ilyen értelmű gazdasági tevékenység folytatása ugyanis – kiváltképpen eredetleplezési célzattal – nem volt igazolható. A következő öt évben az ismertté vált pénzmosási ügyek száma így még a korábbi minimális számhoz képest is visszaesett.

8 A Btk.-t módosító 2007. évi XXVII. tv. 24–27. §§-hoz fűzött indokolás.

9 2007. évi XXVII. törvény.

2. számú táblázat

Pénzmosás miatt ismertté vált ügyek (2008–2012)

2008	2009	2010	2011	2012
62	46	17	13	16

Forrás. Az ENYÜBS adatai alapján a szerző szerkesztése.

Az új Btk. – figyelemmel az újabb nemzetközi ajánlásokra is¹⁰ – folytatta a kísérletek sorát. Megint kiegészítette, illetve pontosította az elkövetési magatartásokat, és differenciálta (az alkalmazhatóság érdekében tovább szűkítette) a célzatot. A dolog eredetére, helyére, az azokon fennálló jogokra vonatkozó eltitkoló, elleplező tettek tehát eshetőleg szándékkal is megvalósíthatóvá váltak. Ennek sem volt a gyakorlatra nézve érzékelhető hatása.

3. számú táblázat

Pénzmosás miatt ismertté vált ügyek (2013–2017)

2013	2014	2015	2016	2017
17	21	27	67	90

Forrás. Az ENYÜBS adatai alapján a szerző szerkesztése.

Az egyedüli, igen csekély vigasz az alacsony esetszám folyamatos növekedése volt.

A jelenlegi, 2021 óta hatályos változat tovább limitálta, egyetlen fordulatra korlátozva a – sokszor továbbra is a bizonyítás akadályaként funkcionáló – célzatot, további értékhatárokat vezetett be, bekebelezte az elhatárolási problémákat jelentő orgazdaságot és a lényegében tárgyi bűnpártolások jelentős esetköreit is.¹¹

Az első tapasztalatok szerint ez végre némi hatással volt a gyakorlatra is: a pénzmosás hazai történetében először tapasztalhattuk, hogy a legutóbbi, három egymást követő évben százon felüli számban vált ismertté a bűncselekmény, s 2022-ben meghaladta a félezret.

10 Ezek – elsősorban a 2018. év LXIII. törvénnyel kihirdetett Varsói Egyezmény –, némileg megismételve a korábbi elvárásokat, hangsúlyozták a dolog valódi természetének, eredetének, helyének, mozgásának, a dologgal történt rendelkezésnek, az azon fennálló jogoknak vagy tulajdonnak a dolog rendeltetésének tudatában történő eltitkolását vagy leplezését.

11 Ennek az írásnak nem célja a hatályos szabályozás elemzése. Erre nézve lásd például Ambrus, 2020; Gál, 2021.

4. számú táblázat

Pénzmosás miatt ismertté vált ügyek (2018–2022)

2018	2019	2020	2021	2022
259	90	308	358	542

Forrás. Az ENYÜBS adatai alapján a szerző szerkesztése.

A legfőbb ügyész 2022. évet érintő országgyűlési beszámolója hangsúlyozza: „A bűncselekményszám emelkedéséhez nagyban hozzájárult, hogy a jogalkotó 2021 január 1. napjával hatályon kívül helyezte az orgazdaság tényállását, és azt a pénzmosás újraszabályozott tényállásába integrálta. A növekedés másik oka lehet, hogy a járulékos deliktum új tényállása – az Európai Unió 6. pénzmosás elleni irányelvében írtaknak megfelelően – már szélesebb körben rendeli büntetni az alapcselekmény elkövetője által megvalósított cselekményeket. Ugyanakkor az emelkedő trend annak is köszönhető, hogy a nyomozó hatóságok egyre több esetben terjesztik ki a vagyont generáló bűncselekmények miatti nyomozást a bűncselekménnyel szerzett gazdagodás utóéletének vizsgálatára, ami nagyobb számú, pénzmosásként értékelhető cselekmény felderítéséhez vezet.” (URL1).

Röviden: elsősorban az orgazdaság feláldozásával és a saját pénz mosásának további erőltetésével tudunk valamilyen, a bűncselekmény létét végre igazolni látszó eredményt produkálni.

Am egyik lépés sem tekinthető problémamentesnek. Lássuk először a bűncselekmény és a büntetlen utócselekmények kollízióját.

Pénzmosás és a büntetlen utócselekmények

A saját pénz mosásának megítélése már az ilyen cselekmények büntetendőségének 2001-es elfogadása óta jelentős értelmezési problémákhoz vezetett.¹² Nem véletlen, hogy ezt a fordulatot – elsősorban a hagyományos dogmatika alapjainak kialakításában élen járó német nyelvterületen – sokáig erősen ódzkodtak bevezetni (Ausztria például még akkor is ellenállt, amikor mi már

12 A 2001. évi CXXI. törvény előkészítésekor még az is felvetődött, hogy az is büntetendő legyen, aki „a bűnös úton szerzett anyagi javak eredetéről a hatóságnak valótlán felvilágosítást ad.” Ez természetesen saját pénz mosására is vonatkozott volna, és gyakorlatilag negligálta volna az önvádolás alóli mentességet. Végül szerencsére győzött az az álláspont, mely szerint ezt a gyakorlatilag önfeljelentésnek minősülő fordulatot az elkövetési magatartások közül ki kell hagyni. Ezzel azonban az alapvető probléma nem oldódott meg.

beadtuk a derekunkat).¹³ Magam is már évtizedekkel ezelőtt több írásomban bíráltam azt a szemléletet, amely minden olyan saját bűncselekményből származó vagyonnal történő rendelkezést hajlamos volt pénzmosásnak minősíteni, ami túlterjeszkedett azon, hogy bűnös kincseit az elkövető a párnája alatt tartotta, vagy – mint Harpagon – a ládikáját olykor kinyitva gyönyörködött bennük (Tóth, 2002; 2005).

A legújabb modifikáció során is észlelték a büntetlen utóselekmények doktrínájával való konkurálás problémáját, s ezzel összefüggésben a kétszeres eljárás tilalmának lehetséges sérelmét. A legutóbbi Novella indokolása kísérletet is tett az aggályok eloszlatására. Ott ezt olvashatjuk:

„A saját bűncselekményből származó jövedelem tisztára mosása a 2018/1673 irányelv [...] alapján csak olyan esetekben büntetendő, ha a pénzmosás túlmutat a pusztá birtoklásra vagy a felhasználásra, és a vagyon átruházására, átalakítására, eltitkolására vagy leplezésére is kiterjed, továbbá a büntetendő cselekmény által okozott kárhoz képest további kárt eredményez.

A 2018/1673 irányelv tehát nem várja – nem is várhatja – el a deliktum azonos aspektusainak többszörös büntetését, a kétszeres értékelést, egyrészt az alapbűncselekmény, másrészt pénzmosás miatt. Ezért nem büntetendők az olyan, rendeltetésszerű felhasználásnak tekinthető magatartások, amelyekhez nem társul újabb csalárd magatartás, illetve annak következményeként az alapbűncselekményhez képest többlétsérem.

Ellenkező eset azt jelentené, hogy a bűncselekmény útján megszerzett vagyon mindenféle használata tilalmazott, így a vagyonnak éppen az a célja lenne ismételt büntetőjogi fenyegetés alá eső tevékenység, ami jellemzően a vagyon lényege, a használat és a rendeltetésszerű felhasználás. Az ilyen büntetőjogi szabályozás ahhoz vezetne, hogy a bűncselekmény szükségszerű – és korábban büntetlen – utóselekményét is kiemelné a jogalkotó a lehetséges utóselekmények köréből.”¹⁴

Örülök, hogy ezt most már a jogalkotó is így látja, bár vannak az idézett okfejtésnek vitatható és ellentmondásos elemei is. Többször említi például a „rendeltetésszerű felhasználást” mint a bűncselekmény megállapíthatósága alóli kivételt, ám például a „felhasználás” legtöbbször szükségszerűen együtt jár a tilalmazni szánt átruházással is. Ami pedig a jelzöt illeti: kérdés, hogy bűncselekménnyel szerzett vagyon esetében egyáltalán lehet-e rendeltetésszerű

13 A deregulációra egyébként egészen a legutóbb időkig a nemzetközi normák is kifejezett lehetőséget adtak. A 2000. évi CI. törvénnyel ratifikált pénzmosási egyezmény még világosan felhatalmazza a szerződő feleket arra, hogy rendelkezhetnek az alapbűncselekmény elkövetőjének pénzmosás miatti felelősségre vonásának mellőzéséről is (6. cikk 2/B. pont).

14 A 2020. évi XLIII. tv. 53. §-ához fűzött indokolás.

felhasználásra hivatkozni, s ha igen, mi különbözteti meg a piszkos pénz rendeltetésszerű és rendeltetés ellenes felhasználását. Továbbmenve: az indokolás pénzmossási kritériumnak tekinteni „*az okozott kárhoz képest további kár eredményezését*”. Ez azonban a büntetőjogi kárfogalom (a vagyonban bekövetkezett értékcsökkenés) keretei között nem értelmezhető. Dogmatikai alaptétel volt és maradt, hogy a bűncselekménnyel szerzett javakkal történő rendelkezés újabb bűncselekményt akkor sem valósíthat meg, ha például a tolvaj az ellopott dolgot utóbb megrongálja vagy akár megsemmisíti.

Emellett az értelmezési nehézségeket az új tényállás elkövetési magatartásai továbbra sem oszlatták el. A 399. § témánk szempontjából leginkább kritikus (1) bekezdése változatlanul bünteti például az eredet *elleplezését*. Az eredet az elkövető által megvalósított bűncselekmény, aminek elleplezése a deliktum ismertté válásának elkerülése érdekében tanúsított magatartás. Ennek ellenkezője – Földvári József klasszikus megfogalmazása szerint – „*az emberi természettel ellentétes követelmény*”, önvádolás lenne, így a halmazatot kizáró büntetlen utócsselekmény egyik hagyományos és nehezen megkérdőjelezhető esetköre (Földvári, 1962). Ambrus István ehhez szerintem helyesen hozzászól, hogy ilyenkor hiányzik a bűnösség megállapításához szükséges elvárhatóság is, tehát a bűncselekmény fogalmi elemei sem teljesek (Ambrus, 2014). Feltételezhetjük persze, hogy a jogalkotó az elleplezést vagy elfedést a titokban tartáson túlmenően, szükségképpen valamely a vagyon státuszát, forrását érintő aktív többletmagatartás jelölésének szánta. Ezt nyelvi szempontból igazolhatja, hogy a szavakban szereplő „el” igekötők az igéket feltehetően ilyen, aktívítást feltételező dimenzióba emelik. Aki nem csupán leplez, hanem elleplez, az tehát valamilyen pozitív ténykedést is kifejt az eredet titokban tartásán túlmenően.¹⁵ Ám arra nézve, hogy ezt a többletmagatartást akár hozzávetőlegesen hogyan emeljük önálló, büntetést érdemlő szintre, nem kapunk sehol fogódzót.

Nem találtam határozott segítséget Polt Péter e kérdéssel foglalkozó írásában sem (Polt, 2023), azzal azonban egyetértek, hogy a szerző szintén indokoltan óvatos a saját pénz moshatóságának kiterjesztő értelmezését illetően. Összegző megállapításai is mértéktartóak, s nem vitatom azt sem, hogy esetleg valóban „*létezhetnek olyan magatartások, amelyek [...] semmiképpen sem tekinthetők büntetlen utócsselekménynek, így az elkövető büntetőjogi felelősségét a saját pénzmossás*

15 Igaz, ez viszont a titkol, illetve eltitkol esetében ez nem áll, hiszen ott az első ige inkább a folyamatos-ságot jelöli, a második konkrét helyzethez kapcsolódik, egyik sem utal tehát aktív magatartásra. Talán ezért is tartózkodott a jogalkotó attól, hogy ezt is elkövetési magatartássá tegye (láttuk, hogy korábban egyébként így volt), jóllehet az irányelv az eltitkolást is tiltaná. Az egész itt nem részletezhető kérdéskör kapcsolódhat a nemzetközi dokumentumok sokszor nem egyértelmű (mert esetleg nem is teljesen azonos tartalommal használt szavakat érintő) fordításaiból származó gyakori problémákhoz is.

miatt is meg lehet állapítani”. Az ezt igazolni próbáló indokai azonban nézetem szerint túl általánosak, (valóságos halmazatról a jogtárgysérelmet fokozó magatartások esetében lehet szó), egy részük pedig nem is az állított tézist igazolja.¹⁶ Arra a kérdésre, hogy melyek azok a megkülönböztető ismérvek, amelyek alapján a megszerzett vagyon illegális eredetének eltitkolása, és leplezése pénzmosás megállapítását eredményezheti, egyetértőleg idézi például a helyettesének egyik korábbi körlevelében írtakat.¹⁷ A körlevél azonban a pénzügyi-gazdasági szférában megvalósított, eredetleplezési célú tetteket minősíti pénzmosásnak, a ma hatályos tényállás (1) bekezdése pedig a nem célzatos tetteket is büntetni rendeli. Nem sok támpontot ad a körlevél negatív szempontrendszere sem, amikor úgy foglal állást, hogy saját pénz mosása keretében „csak azok [...] a magatartások nyerhetnek önálló büntetőjogi értékelést, amelyek nem szükségszerű velejárói az alapcselekmény elkövetésének.”¹⁸ Ezzel a büntetlen utócselkmények problémáját biztosan nem oldjuk meg. A kérdés ugyanis nem az, hogy lehet-e pénzmosásként értékelni azokat a magatartásokat, amelyek „szükségszerű velejárói az alapbűncselekmény elkövetésének” (nyilván nem), hiszen azok értelemszerűen csak és kizárólag az alapbűncselekmény keretei között lehetnek relevánsak. (Ezt a Kúria is megerősítette az alapbűncselekmény és a pénzmosás alaki halmazatát elviekben is mindig kizáró BH2019.125. számon közzétett döntésében).¹⁹

A valódi és továbbra is megválaszolatlan kérdés tehát változatlanul az, hogy milyen feltételei lehetnek annak, hogy az alapbűncselekmény tényállásának keretein kívül elkövetett magatartásokat anyagi halmazatban értékeljük. Attól tartok, hogy ma e feltételek vizsgálatának igénye is sokszor elmarad, s a minősítés igen mechanikusan történik. Számos ügy vizsgálata során tapasztaltam, hogy például ismert és felelősségre vont elkövetők hosszabb időn keresztül elkövetett áfacsalási ügyeiben aggálytalanul megállapították terhükre a pénzmosást is, ha a nyereségüket bankszámlán tartották, azon menetközben a bünszervezet működéséhez szükséges átcsoportosítások, pénzfelvételek történtek, egyes részcselkmények befejezettsége után pénzt utaltak a bűntársaiknak, vagy bűnös

16 A következtéseit így summázza: „A hatályos magyar büntető anyagi jogi szabályok a saját pénz mosásnak tekintendő cselekményeket érintően is maradéktalanul megfelelnek az uniós és nemzetközi elvárásoknak, e cselekmények tudományos megítélése, jogalkalmazói gyakorlata ugyanakkor még nem kiforrott.” (Polt, 2023).

17 A pénzmosás miatti bűnügyekben követendő ügyészi gyakorlat büntetőjogi szempontjairól szóló 1/2017. (VII. 31.) LÜ h. körlevél.

18 Uo. a körlevél 6. pontja

19 Több olyan kúriai döntés is olvasható, amelyben a legfelsőbb bírói fórum nem minősíti pénzmosásának az olyan cselekményeket, melyek az alapbűncselekmény hasznának realizálását célozták. A korábbi, pénzmosást is felrovo minősítéssel szemben egységesen költségvetési csalásnak minősítették például annak a banki vezetőnek a cselekményét, aki a pénzintézet számítástechnikai rendszerének manipulálásával saját számláját gyarapította, nem eredetet leplezett az átutalások elvégzésekor, hanem olyan pénzügyi műveleteket végzett, amelyek az összegek saját érdekkörébe kerülését szolgálták (2. Bfv. 1.274/2022).

üzelveik folytatása érdekében például további távolkeleti áruk ellenértékét fizették ki, hogy aztán az árut belföldiesítve megint adót csaljanak. Röviden, nem az eredetleplezés, hanem a működés keretében tevékenykedtek. (Folyamatos cselekményük egyébként is a költségvetési csalás természetes egységének minősül, a vádemelésig járulékos tettet így el sem követhetnének.) Indokolt igény, hogy minden e körbe vonható bűnös jövedelmet is, mint az alpbűncselekmény hasznát az utolsó fillérig el kell kobozni. De nem pénzmosás felrovása keretében, mert itt az égvilágon semmit sem „mostak”, csak a vizsgált alpbűncselekmény folyamatos elkövetése során osztozkodtak, illetve pénzforgalmi műveletekkel próbálták biztosítani további jogellenes üzelveik alapjait.

Gál István László a kérdést tekintve még kategorikusabb, amikor úgy foglal állást, hogy a tényállás általa „*materiális statikus*” alakzatnak nevezett (1) bekezdése „*a gyakorlatban alkalmazhatatlan: ütközik a kétszeres értékelés tilalmába, az önvádra kötelezés tilalmába és a látszólagos anyagi halmazat esetei közül büntetlen utócslekménynek minősül.*” (Gál, 2023).

Saját bűncselekményből származó vagyon esetén a 399. § (1) bekezdésébe ütköző tetteket illetően tehát valóban lehetnek indokolt fenntartásaink, amelyeket más szerzők is megerősítenek (Mezei, 2019, Dékány, 2021). Ha e körben várhatóak is további viták, és formálódik is a gyakorlat, abban legalábbis egyet kellene értenünk, hogy

- nem indokolt pénzmosásnak minősíteni az olyan tetteket, melyek során az alpbűncselekmény elkövetője a bűnös úton szerzett vagyon felhasználása során nem lép ki a korábbi bűncselekményeihez köthető keretek, vagy az azokhoz kapcsolódó személyek érdekeltégi köréből; gazdasági jellegű elosztó, befektető tevékenysége bűnözői életmódja folytatását, kiterjesztését, további bűncselekmények elkövetését, az annak érdekében működtetett szervezet finanszírozását célozza;²⁰
- nem minősíthető elleplezésnek vagy elfedésnek az alpbűncselekmény elkövetője által a vagyon személyes felhasználása körében végzett, az életvitelével igazolható tevékenység sem.

Elfogadhatóak ugyan azok a döntések, amelyek azt hangsúlyozzák, hogy nem feltétele az eredetleplezés megállapításának a vagyon követhetlenné

20 Ezek tehát nem szükségszerű velejárói az alpbűncselekménynek, de ahhoz szorosan kapcsolódnak, igazolva az annak körében kifejtett kitartó bűnözési szándékot, a szervezetséget, esetleg az eljárás megindulásának hatástalanságát is. Indokolt lehet ezeket a tetteket az alpbűncselekmény kapcsán súlyosító körülményként értékelni, és természetesen az e körbe tartozó vagyonelemek is vagyonelkobzás tárgyai. (A hagyományos kereteken túl kiterjesztett vagyonelkobzás nyilván nemcsak a büntetőeljárás megelőző tettekre vonatkozhat).

válása (BH2022.174.II., BH2019.125.II), de azt is figyelembe kell venni, hogy az olyan magatartásokat, amelyek önmagukban alkalmatlanok az eredet sikeres elleplezésére (például pusztán a pénz legális bevételekre utaló „felcímkézését” borítékokon, a pénzkötegeket átkötő papírpántokon, vagy nyilvántartási feljegyzésekben) nem indokolt pénzmosásnak minősíteni.

Ezek a szigorúbb kritériumok nem összeegyeztethetetlenek a VI. Pénzmosási Irányelvvel²¹ sem. A nemzetközi dokumentum beéri ugyan a vagyon leplezésére is kiterjedő eshetőleges szándékkal, de pusztán birtokló vagy felhasználói tettek helyett pénzmosás megállapításához forgalmazói típusú magatartásokat kíván meg, ráadásul „többletkár” (megengedőbb és számunkra használhatóbb fordításban többletsérelem) okozása mellett.²² Az ilyen magatartások minden bizonnyal túlterjeszkednek az (1) bekezdés keretein. A nem célzatos fordulat mégsem felesleges, hiszen más által megvalósított bűncselekményből származó vagyon mosása könnyen elképzelhető e körben is.

Általában elmondható, hogy önmagában a saját bűnös vagyonnal eredetleplezési célzat nélkül rendelkező tettek büntetésének kilátásba helyezésének sok értelme nincs is. Ha az alaphűncselekmény tetteit sikerül kézre keríteni, bűnös tevékenységük eredménye a büntetőjog gazdag és hatékony instrumentum rendszerével teljes egészében elvonható. Szerencsés esetben el is vonjuk, a megérdemelt büntetés mellett. Ha a (teljes) bűnös vagyon nyomban nem leleplezhető fel, keresni kell, s utólag elvonni. Ha azonban a tettes nem kerül kézre, s a pénz sincs meg, vajon mit érünk azzal, hogy elvileg – ha mégis eredményesebbek lettünk volna – pénzmosásért is felelősségre vonhatnánk? Vajon hány elkövetőt fog az a tény visszatartani a bűnös profitszerzéstől, ha tudatosan benne: esetleges lebukása esetén az alaphűncselekmény mellett még pénzmosás is nyomhatja a lelkét? Valószínűleg egyet sem; minden bűnöző eleve úgy véli, hogy elkerülheti a felelősségre vonást, s ha mérlegeli is tette következményeit, nem a valóságos vagy látszólagos halmazat – olykor jogászok számára sem könnyű – kérdései feletti töprengés eredménye fogja őt visszatartani.

A Btk. 399. § (2) bekezdésébe ütköző célzatos magatartások esetén persze szigorúbbak lehetünk. Itt a vagyon eredetével, helyével stb. kapcsolatos leplezési

21 2018/1673. Directive of the European Union (6 AMLD – 23.10.2018).

22 „A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a pénzmosáshoz kapcsolódó cselekmények egyes fajtái akkor is büntetendők legyenek, ha elkövetőjük azonos a vagyont létrehozó büntetendő cselekmény elkövetőjével (saját jövedelem tisztára mosása). Ilyen esetekben, amennyiben a pénzmosás nem csupán a birtoklást vagy a felhasználást fedi le, hanem a vagyon átruházására, átalakítására, eltitkolására vagy leplezésére is kiterjed, és a büntetendő cselekmény által okozott kárhoz képest további kárt eredményez – például a büntetendő cselekményből származó vagyon forgalomba hozásával és így a vagyon jogellenes eredetének eltitkolásával –, akkor e pénzmosási cselekmény büntetendő.” (Az előző lábjegyzetben említett 6. pénzmosási irányelv 11. szakasza).

célzat igazolhatósága esetén, és a szintén transzformációt eredményező (s a célzat megvalósítására alkalmas) elkövetési magatartások körében²³ megállapítható lehet a saját pénz mosása is. Eredetleplezési célú felhasználás, elidegenítés esetén a bűnös vagyon legális forrásból származóként történő feltüntetése – jellemzően befektetési jellegű transzformálása – sérthet törvényes gazdasági folyamatokat, például igazolhatatlan versenyelőnyhöz juttathatja a bűnös vagyon felhasználóját.

Erre példa lehet az az ügy, amelyben a gyanúsítottak a Németországba kiközvetített prostituáltak által leadott, napi egymillió forintnak megfelelő összeget kezdetben autókba és ingatlanokba fektették. Ez még – minthogy a lakások és autók elsősorban az emberkereskedelem és kényszermunka körének további bővítését, logisztikai és infrastrukturális feltételeinek fejlesztését szolgálták – nem feltétlenül minősül pénzmosásnak. Egy idő után viszont az elkövetők bővülő nyereségükön hamis ajándékozási és kölcsönszerződések gyártásával bányavállalkozásokban és ingatlanhasznosító cégekben vásároltak részesedéseket. Ez a legálisnak álcázott üzletszerű részvény-, s ezáltal befolyásszerzés már nyilván átlépte az alapbűncselekmény kereteit.

Pénzmosás, bűnsegély és tudattartam

Gyakran aggályosnak látom a járulékosság megítélését a más által elkövetett alapcselekményhez köthető tettek esetében is.

Ma a kriminalisztikai szakzsargonban úgynevezett „számlaváltós” csalásoknak nevezett és változatlanul prosperáló esetek kapcsán szinte mechanikusan pénzmosásnak minősítik a csaló kérésére számlát nyitó, majd az oda érkező pénzeket felvevő és átadó személyek cselekményeit. Ez azonban – különböző okokból – gyakran vitatható.

Meggyőződésem, hogy a számlát nyitó személyek ezeknek az ügyeknek a jelentős részében tudnak a csaló üzelméről, legtöbbször egyértelmű bizonyítékok

23 Ha a vagyon nem kerül ki az elkövető közvetlen érdekköréből, s a felderítés során szinte rutinszerűen fellelhető, nem tartom helyesnek a halmazat erőltetését. Tudom, hogy az alakuló gyakorlat nem ezt igazolja. Minden további nélkül megállapították a pénzmosás tényét például annak a kábítószer-kereskedőnek az ügyében, aki a bevételét („pénzügyi szolgáltatás” keretében igénybe vett) anonim módon működő, de kitalált néven bérelt széfben tartotta. A széf egyetlen kulcsát a kutatás során a terhelt átadta (Kúria 3. Bfv. 1225/2022.). Úgy vélem azonban, hasonló ügyekben nem várható el a terhelttől, hogy a kereskedésből származó többmillió forintot együtt tárolja az általa forgalmazott marihuánával. Ha mégis ezt tette volna, vagy a pénzt magánál tartja, esetleg a széf bérlésekor a saját nevét adja meg, vajon eljárta volna ellene pénzmosás miatt is?

Az ügyben egyébként a kábítószer-kereskedelem bizonyítása körében meghatározó jelentőséget tulajdonítottak a széfben talált nagyobb mennyiségű készpénz tényének, a pénzmosás igazolása körében pedig a pénz révén bizonyított kábítószer-kereskedelem tényének.

vannak arra nézve, hogy előzetesen sok minderről, s nem csak a számlabirtokos jutalékáról egyeztettek. Ezért az alpbűncselekmény tettesével gyakran bizalmas viszonyban is lévő számlabirtokosok (akik nem mindig esetileg beszervezett hajléktalanok) gyakran nem pénzmosás tettesei, hanem – az egyébként sokszor legalább azonosan, de gyakran enyhébben büntetendő – csalás bűnsegédei. E minősítésnek még az sem akadálya, ha a csalás tettesét esetleg nem sikerül felelősségre vonni. Azt a dogmatikai alaptételt sem lehet kétségbe vonni, hogy bűnsegély felelősségre nem vont (de igazolt létezésű) tettes esetén is megállapítható. A pénzmosás felrovását tehát e mostanában igen elterjedt cselekménytípus esetén sem kellene mindig erőltetni.

Persze ezzel a véleménnyel szemben is több ellenérv szokott elhangozni. Hivatkoznak arra, hogy a pénz számlára érkezésekor a csalás már befejezett (a kár korábban bekövetkezett), így az alpbűncselekményhez csak utólagos, járulékos tett társulhat. Csakhogy a számlanyitás – az oda történő utalás feltételeit megteremtve – már előzőleg megtörtént, a bűnsegédi közreműködés tehát már a befejezettség előtt megállapítható. De ha a kár bekövetkezését elfogadnánk is, mindaddig, amíg a bűncselekmény eredményeképpen történt utalás folytán az összeg a számlán van (nem jutott ténylegesen a csalás tettese vagy részese tényleges birtokába), csak a bűncselekmény befejezettségéről beszélhetünk, a csalás bevégeztségéről nem. Bűnsegély pedig még be nem végzett cselekményhez is társulhat. Akihez nem a dogmatikai, hanem a pragmatikus érvek állnak közelebb, az helyezkedhet még arra az álláspontra is, hogy a kár – a sértett vagyonában bekövetkezett értékcsökkenés – nem is az átutalással következik be, hanem akkor, amikor az összeg végleg kikerül a sértett érdekköréből, számára elérhetetlenné válik. Ez pedig csak akkor állapítható meg, amikor a számlatulajdonos a pénzt felveszi, majd továbbítja. Tehát valamennyi érv (persze a tudattartam alapos vizsgálata mellett) a bűnsegédi bűnrészesség elfogadását erősíti.

Több ügyben az is előfordul, hogy az alpbűncselekmény elkövetője és a számlanyitó már az alpbűncselekmény elkövetése során szándékegységben cselekszik, az utóbbit mégis pénzmosás miatt vonják felelősségre. Jellemző lehet az az ügy, amelyben egy bankszámlákat dézsmáló banki tanácsadó ellen – az átutalások érdekében számlát nyitó, vele mindvégig szorosán együttműködő büntársával együtt – pénzmosás miatt is eljárak, mert a számlákra átutalt összegeket „*az elkövetők eredetleplezési céllal ATM-en keresztül, valamint bankfiókokban készpénzben felvették, majd azt egymás között ismeretlen arányban megosztották*” (URL2). Pénzmosás szerintem itt sem történt, nem is világos, milyen gondolatmenet révén minősítették már a bankautomatából való közös készpénzfelvételt is eredetleplezési célú pénzmosásának. Ugyanakkor a számlabirtokos nyilván az egyik elkövetője a vagyon elleni bűncselekménynek, s már nem is csupán a csalás vagy az információs

csalás részese: szerintem mindketten a részleteket is előzetesen egyeztető, egymás tevékenységéről tudó társtettesek. Egyikük haszonszerzési céllal jogellenesen felhasználta a bank információs rendszerét, másikuk, erről tudva és társával egyeztetve megteremtette a pénzfelvétel feltételeit, s ezt közösen realizálták. A többszáz milliós kárra tekintettel így sem kerülhetik el a példás büntetést és (a polgári jogi igényen felüli esetleges összeg tekintetében) a vagyonek Kobzást.

További példával élve, nemrégiben olvashattunk egy bűnszervezet leleplezését eredményező pénzmosásnak minősített nyomozásról (Ludányi, 2023), melynek lényege megint ismerős lehet: egy magyar bűnözői csoport megállapodott nigériai csalókkal, hogy általuk szervezett fantomcégek számláin fogadják a nigériai megbízók által külföldön kicsalt pénzeket. Ezek egy részét a magyar bűnszervezet tagjai eljuttatták a velük folyamatosan kapcsolatban lévő megbízóknak, más részét őket megtévesztve (az átutalások technikai okokból történő meghiúsulására hivatkozva) „lenyúlták”. Le is foglaltak tőlük többek között 16 ingatlant, 25 gépkocsit és többszáz millió forintot (bár ezek részben valószínűleg nem a kicsalt pénzek megcsapolásából származtak, hanem a fantomcégek által párhuzamosan „mellékállásban” megvalósított költségvetési csalásokból). Az egyébként jól koordináltan, célirányosan és eredményesen dolgozó rendőrök pénzmosás miatt fejezték be a nyomozást a bűnszervezet tagjaival szemben. Szerintem azonban ezúttal sem pénzmosás történt. A cikkből kiderül, hogy az elkövetők előzetesen tudtak a csalók tevékenységéről (a szervezet egyik alapítója még a börtönben állapodott meg ennek segítéséről az ugyancsak ott vendégeskedő elítéltekkel). Valójában tehát a vagyon elleni bűncselekményeknek részben bűnsegédei, részben maguk is csalás tettesei voltak. (Ellenkező esetben nem lesz könnyű helyzetben az ügyész, ha majd a bíróságon azzal kell érvelnie, hogy a csalók átverésével okozott kár egy részének elsikkasztása is pénzmosás.)

Előfordulhat azonban az iménti esetek ellenkezője is, amikor a pénzmosást a bűnsegédi bűnrészességet megalapozható tudattartam hiányára alapozzák. Hallottam olyan, a pénzmosás megállapítása melletti érvelést, hogy a számlanyitó nem mindig tud feltétlenül az alapbűncselekményről (vagy az ezt átfogó tudattartama nem bizonyítható), így bűnsegéd sem lehet. Ám ha ez tényleg így van, akkor szándékos pénzmosás sem jöhet szóba, mert a gyanúsítottnak tisztában kell azzal is lennie, hogy büntetendő cselekmény hasznának realizálásában működik közre. Ha pedig ez kétséget kizáróan nem bizonyítható, még mindig gondosan vizsgálandó lenne a pénzmosás gondatlan alakzata, ehelyett azonban mintegy vélelmezik az alapbűncselekmény tényét átfogó tudattartamot, sőt, az egyenes szándékot.

Igen jellemző e körben a BH2021. 278. számon közzétett döntés, melynek kiemelt lényege szerint „Amennyiben a terhelt saját valós szándék nélkül, jövőbeli, tisztázatlan eredetű és kifejezetten eltitkolandó pénzeszközök fogadására nyit számlát azzal, hogy az érkező összegeket készpénzben kell felvennie és az

ismeretlen megbízó részére átadnia, akkor ilyen ismérvek mellett maga a számlanyitás alkalmas az arra érkező pénz eredetének leplezésére, a megbízó személy névtelenségének megőrzésére; a cselekmény célja éppen ez volt. Ezért ilyen esetben a terhelt a pénzmosás szándékos alakzatát valósítja meg.”²⁴

Az ügy tényállását áttekintve világos, hogy az alapbűncselekmény elkövetője ezúttal is részben kísérleti szakban maradt csalásokat követett el. (Ebben az ügyben végre nem nigériai volt, de ugyanúgy ismeretlen maradt.) A kérésére számlát nyitó személy azonban csak annyit tudhatott, hogy társaival együtt ismeretlen eredetű összegek fogadására vállalkoztak, utóbb részben fel is vették és át is adták a számlájukra érkező pénzt. Legfeljebb gyaníhatták, hogy valami nincs rendben a pénz forrásával, hiszen ellenkező esetben nem kérték volna a közreműködésüket. A döntéssel annyiban persze egyetértek, hogy a pénzmosás megállapításához tényleg nem szükséges az alapbűncselekmény (részleteinek) ismerete. A szándékos fordulatnak azonban feltétele, hogy egyértelműen igazoljuk: a tettesek arról biztosan tudtak, hogy büntetendő cselekmény (tárgyi értelemben bűncselekmény) leplezéséhez nyújtanak segítséget. S ezt az ítélet tényállása csupán megállapítja, de kétséget kizáró módon nem igazolja (mert nem is lehet).

Szavam se lenne, ha a Kúria megfelelően indokolva a gondatlan alakzatot állapította volna meg, ehelyett azonban az ügyet „klasszikus”, egyenes szándékkal megvalósított pénzmosásnak minősítette.²⁵

A hasonló ügyek azonban még egy, kezdetektől fennálló problémára rávilágítanak.

24 Ennek megítélésében egyébként korábban a Kúria sem volt egységes. Hasonló tényállás mellett pénzmosás helyett csalás bűnsegédi bűnrészségét állapították meg például abban a törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat folytán elbírált ügyben, amelyben az ismeretlen személy részére számlát nyitó terhelt a külföldön történt csalás elkövetése után a „jutalékát” a számláról felvette (Bt.III.1.447/2018.). Igaz, itt az indokolás meglehetősen ellentmondásos. Eszerint pénzmosás azért nem történt, mert „a jogerős határozatból nem derül ki, hogy milyen bűncselekmény elkövetéséből származott a pénz, azt hogyan és mikor követte el az ismeretlen elkövető. A pénzmosás büntette a jelen tényállás esetén csak akkor jöhet szóba, ha nem lehet megállapítani vagyon elleni bűncselekmény elkövetését. A tényállás alapján a terhelt magatartása megtévesztő volt és esetében a jogtalan haszonszerzési célzat is megállapítható, ezért cselekményének minősítése helyesen nem pénzmosás, hanem csalás büntette, amelyet bűnsegédként követett el.” Ezek szerint mégis megállapították, hogy az alapbűncselekmény csalás. Am ha annak is jelentőséget tulajdonítottak, hogy az elkövető maga is megtévesztéssel és haszonszerzési céllal járt el, miért bűnsegéd, és egyáltalán ki a sértett?

25 E döntéssel szemben önmagában a számla nyitását és a számlaszám rendelkezésre bocsátását az ügyési gyakorlat már közel egy évtizede óvakodott pénzmosásának minősíteni. Sinku Pál ügyészségi állásfoglalások nyomán mutatott rá, hogy „a bankszámlaszám rendelkezésre bocsátása – feltéve, hogy arra közvetlenül a tévedésbe ejtett sértett teljesít kifizetést – a tévedésbe ejtésnek és a károkozásnak egyaránt előfeltétele, hiszen a kedvezményezett számlaszámának ismerete nélkül a sértett számlájának megterhelésére sem kerülhetne sor. A számlaszám rendelkezésre bocsátása ezért a tárgyi oldalon mindenekelőtt a csaláshoz nyújtott bűnsegélyként értékelhető, ennek azonban az alanyi oldali feltétele az, hogy a tévedésbe ejtő magatartás, továbbá a kár bekövetkezése és a bankszámlaszám rendelkezésre bocsátása közötti kapcsolatot a számlatulajdonos tudata átfogja.” (Sinku, 2015). Az írás fontos szempontokra világít rá a szándékosság és gondatlanság elhatárolását illetően is. Megjegyzem, hogy a mai, úgynevezett „orgazda típusú pénzmosások” [Btk. 399. § (4) bekezdés] gondatlan alakzata 2021 előtt nem lehetett bűncselekmény, minthogy az orgazdaság csak szándékosan volt elkövethető (Kúria Bfv.I. 529/2022.).

Az alapbűncselekmény bizonyítottsága

Már a bűncselekmény első megfogalmazása óta nehézséget okozott az alapbűncselekmény és a pénzmosás közötti viszony értelmezése. A „hőskorban” (a kilencvenes évek második felében) még az is felvetődött, hogy külföldön elkövetett tettek pénzmosás előcselekményei egyáltalán lehetnek-e.

Erre persze a kodifikáció helyes indokainak ismeretében nem volt nehéz válaszolni, s magam is igyekeztem hangsúlyozni: „*A nemzetközi gyakorlat szerint minden további nélkül pénzmosás előcselekményének tekinthetőek a határokon kívül elkövetett cselekmények is. Napjainkban éppenséggel az a jellemző, hogy az eredetleplezés az eredményesség reménye nélkül másként, mint nemzetközi méretekben nem is történhet. Szinte szükségszerű tehát, hogy az alapügy elkövetésének és az eredetleplezés (részbeni) színhelyének országa különböző. Az egyetlen fontos kritérium az, hogy az előcselekmény az elkövetés és a pénzmosás országában is tényállásszerű és büntetendő magatartást takarjon.*” (Tóth, 1998; 2000).

Nehezebb volt a válasz arra a kérdésre, milyen mélységig szükséges ezeknek az alapbűncselekményeknek a bizonyítása?

Bár már a korabeli tényállás sem „elbírált” cselekményről, csak kezdetben „bűncselekményről”, később „büntetendő cselekményről” rendelkezett, nem hallgathattam el azt az ellenérvemet, hogy egy cselekmény büntetendő voltának deklarálása szigorúan véve csak bírói döntés eredménye lehet. Arról nem is szólva, hogy ha az előcselekmény miatt indult (párhuzamos) eljárás végül bűncselekmény vagy bizonyítottság hiányára alapított felmentéssel végződik, az időközben bírói szakba jutott (vagy már be is fejeződött) pénzmosási ügyben nemcsak a terhelt, hanem mi is futhatnánk a pénzünk után. Az alapbűncselekmény utólagosan megállapított hiánya miatt adott esetben perújítást kellene elrendelni. De berendezkedhetünk-e arra, hogy rendkívüli perorvoslattal vonjuk le esetleg alaptalanná vált feltételezéseink konzekvenciáit?

E fenntartásaim ellenére, nem kifogásoltam (s ma sem teszem) azt a nemzetközileg is támogatott, bár nem mindig aggálymentes gyakorlatot, amely bárki által – legyen akár nem büntethető vagy ismeretlen személy –, bárhol elkövetett előcselekményének gyanúja esetén lehetővé teszi a pénzmosás miatti eljárást, feltéve, hogy a tett megfelel a kettős inkrimináció követelményének.²⁶

26 Hozzáteszem azonban: azt, hogy ez a vita még napjainkban sem jutott nyugvópontonra. Ezt igazolja az EUROJUST legutóbbi a pénzmosás aktuális kérdéseiről szóló jelentése is, ami változatlanul első helyen foglalkozik az alapbűncselekmény és a pénzmosás kapcsolatával (URL3). A nemzetközi környezetet és az uniós hatásokat legutóbb átfogóan értékelte Jacsó Judit (2023) Írásából is kiténik az a fokozott aktivitás, amelyet az EU tanúsít a pénzmosás elleni küzdelemben, s ami eddig 1991 és 2018 között többek között nem kevesebb, mint hat pénzmosási irányelvet eredményezett. Reménykedjünk, hogy ez az aktivitás egyszer majd arányban fog állni a hatékonysággal.

Ugyanakkor tisztázatlan eredetű, nem egyértelmű forrásból származó, kétes természetű összegek – további, bűncselekményre utaló adat hiányában – nem alapozzák meg a pénzmosás gyanúját,²⁷ s persze ilyenek eltitkolásának ténye sem igazolja az alpbűncselekmény tényét vagy annak tudatát.

S végül: ha rugalmasak vagyunk is a pénzmosás miatti eljárás feltételeinek számbavételekor, ez lehetőleg ne menjen az alpbűncselekmény felderítésének, s az amiatti felelősségre vonásnak a rovására. A pénzmosás elleni elszánt küzdelem büvöletéből olykor kiszakadva jó lenne nagyobb figyelmet fordítani a bűncselekményt lehetővé tevő előzményekre (az alpbűncselekmények felderítésére és vizsgálatára), hiszen a járulékos bűncselekmények felszámolásának leghatékonyabb módja nyilván a járulékoság elvi lehetőségének redukálása. Másként szólva: az előzmények kellő időben történő feltárása megtakaríthatja a káros következmények helyreállításának megkísérlésével kapcsolatos sokszor nehezebb munkát. Ha az alpbűncselekmény teljes körű felderítése sikeres, a pénzmosás általában értelmezhetetlenné válik.

Összegzés

Remélem mindebből az olvasó nem azt a következtetést vonja le, hogy a pénzmosás szigorúbb kritériumrendszerének igényével bűnözőket kívántam „tisztára mosni”. Arra próbáltam csak rámutatni, hogy gyakran az alpbűncselekmény keretei megfelelő értelmezésének révén ugyanúgy, de dogmatikailag megalapozottabban teljesíthető a feltétlenül kívánatos cél, azaz a bűnös vagyonszerző és vagyonmentő tettek hatékonyabb büntetése és a bűnös úton szerzett javak elvonása.

A pénzmosás bűncselekménye eredetileg a bűnös úton szerzett vagyonok kifehéritésének, a legális gazdaságba történő visszaforgatásának, adott esetben a terrorizmus finanszírozásának megakadályozását célzó eszköz volt, s e minőségében feltétlenül megtartható és megtartandó. Nem szükséges azonban, hogy eredeti rendeltetését elvesztve generális varázsszerként lassan minden gyanús utólagos, vagy akár az alpbűncselekmény keretei között végzett pénzmozgás esetén önállóan működtethető büntetési és vagyonelvonási jogcímé váljék. Hosszú idő után ma már vannak pénzmosási ügyeink, de ennek az lett az ára, hogy a bűncselekmény mai gyakorlata a dogmatika hagyományos eszközrendszerébe már egyre kevésbé illeszthető.

27 Gál István László helyesen mutat rá, hogy „*Szemben néhány más állam szabályozásával a magyar büntetőjog jelenleg nem ismeri az autonóm pénzmosás kategóriáját, vagyis azt, amikor alpbűncselekmény nélküli szokatlan tranzakciók is pénzmosásának minősülhetnek. A magyar Btk. szerint kell az alpbűncselekmény...*” (Gál, 2023). Ebből azonban egyértelműen következik az is, hogy a szándékos pénzmosás elkövetőjének tudnia kell, hogy *bűncselekmény* – s nem csak „gyanús”, „kétes eredetű”, „eltitkolandó” cselekmény hasznát mossa.

Tudom persze, lassan többségi álláspont, hogy ez egyáltalán nem nagy baj. Amikor az ember a bűnözés mind szervezettebbé válása, a bűnös vagyonok prosperálása ellen küzd, s nem akar végleg alulmaradni, akkor ne bíbelődjön sokat a látszólagos és a valóságos halmazat határterületei, a stádiumok, a részesség vagy a szándékosság kérdéseivel. A dogmatikának is változnia kell, ha eszközből nem akar akadállyá válni. Csakhogy a büntetőjogi kategóriák tudományos megalapozása sohasem volt pusztán öncél, nem csupán „az elmét kiélesítő játék”, hanem olyan módszer és szemlélet, ami mindig a gyakorlat következtetésességét, kiszámíthatóságát, s ezáltal a jogbiztonságot szolgálta. Kár lenne erről – mégoly fontos gyakorlati igények szorításában is – teljesen lemondani.

Felhasznált irodalom

- Ambrus I. (2014). *Egység és halmazat – régi dogmatikai kérdés, új megközelítésben*. SZTE ÁJK.
- Ambrus I. (2020). Büntetőjog 2021 – a pénzmosás újrahangolt tényállása és a hálapénz kriminalizálása. *Büntetőjogi Szemle*, 9(2), 3–10.
- Dános V. (2023). A pénzmosás megjelenésének feltételei a hazai szervezett bűnözés elemei között az 1980-as évek elején. *Belügyi Szemle*, 71(5), 779–795. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.3>
- Dékány Á. (2021). A látszólagos bűnhalmazat II. rész: A látszólagos anyagi bűnhalmazat. *Ügyészek Lapja*, 28(4), 5–17.
- Földvári J. (1962). *Az egység és a halmazat határesetei a büntetőjogban*. KJK.
- Gál I. L. (2021). A pénzmosás új magyar szabályozása 2021-től. *Büntetőjogi Szemle*, 10(1), 24–33.
- Gál I. L. (2023). Dogmatikai problémák a pénzmosás hatályos magyar szabályozásával kapcsolatban. *Belügyi Szemle*, 71(5), 741–763. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.1>
- Györgyi K. (2000). A szervezett bűnözés és a pénzmosás elleni fellépés jogi lehetőségei a Magyar Köztársaságban. *Közjegyzők Közlönye*, 4/47(1), 3–7.
- Jacsó J. (2023). A pénzmosás elleni fellépés uniós dimenziói – a büntetőjogi szabályozás reformja Németországban. *Belügyi Szemle*, 71(5), 905–920. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.9>
- Ludányi Cs. (2023). Egy pénzmosást folytató bünszervezet felszámolása. *Belügyi Szemle*, 71(9), 1549–1559. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.2>
- Mezei K. (2019). A pénzmosás a gyakorlatban, különös tekintettel a saját pénzmosásra és az ún. „money mule” jelenségre. *Kriminológiai Közlemények*, 79, 161–167.
- Polt P. (2023). A saját pénzmosás dogmatika kérdései. *Belügyi Szemle*, 71(5), 765–778. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.2>
- Sinku P. (2017). A pénzmosás miatti bűnügyek gyakorlata – az ügyészi jogalkalmazás tapasztalatai. In Barabás A. T. & Vókó Gy. (Szerk.), *Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából* (pp. 135–153). OKRI-Pázmány.
- Tóth M. (1998). A pénzmosás Magyarországon – avagy fantomból valóság. *Ügyészek Lapja*, 5(6), 39–44.

- Tóth M. (2000). *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*. KJK-Kerszöv.
- Tóth M. (2002). Gazdasági bűncselekmények egyszerű többséggel és számos kétséggel. *Cég és Jog*, 9, 33.
- Tóth M. (2005). Gondolat-törredékek a pénzmosás elleni harc hazai szabályozásának első évtizedéről. In Gál I. L. (Szerk.), *A pénzmosás elleni küzdelem aktuális kérdései* (pp. 9–16). Pécsi Tudományegyetem.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2022. évi tevékenységéről*. <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/09/vegleges-beszamolo-alairassal.pdf>
- URL2: *A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2021. évi tevékenységéről*. https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2022/10/ogy_beszamolo_2021.pdf
- URL3: *Az Eurojust 2022. október 22.-én kelt, a pénzmosás helyzetéről szóló jelentése*. <https://www.eurojust.europa.eu/publication/eurojust-report-money-laundering>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Tóth M. (2024). Bukkanók és kitérők a pénzmosás szabályozásának hazai útján. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1143–1165. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i7.pp1143-1165>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáféréssel szembeni tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Tóth Mihály, aki a toth.mihaly@kre.hu e-mail címen érhető el.